

VIIMEINEN DINOSAURUS

Harri Röpötti

"Emme me ajatelleet siihen aikaan kovin syvällisesti. Meidän hommamme oli saada yleisö nauramaan ja siihen pyrimme naurattamalla toisiamme", Chuck Jones sanoo.

Hän puhuu työstään Warner-yhtiön animaatiostudiolla amerikkalaisen animaation kultakaudella, joka kesti suunnilleen 30-luvun puolivälistä 50-luvun loppuun. "Meillä" hän tarkoittaa myös työtovereitaan, Tex Averya, Bob Clampettia ja muita, jotka vastasivat Warnerin klassikoista. 84-vuotias Jones on jättiläisistä viimeisenä hengissä.

"Emme edes ajatelleet tekemämme mitään, mikä kestäisi vuosikymmeniä. Vaatimus oli, että hahmot tuntuvat eläviltä. Pyrimme määrittelemään jokaiselle hahmolle yksilölliset luonteenpiirteet ja käyttäytymismallin. Sen takia kai elokuviamme yhä katsotaan."

Chuck Jones piirsi muun muassa sellaisia klassikkoja kuin Väiski Vemmelsääri ja Repe Sorsa. Kelju K. Kojotti ja Maantiekittäjä olivat hänen omia luomuksiaan. Jones oli Tampereen lyhytelokuvajuhlien päävieras maaliskuussa.

KUVA: JUKKA HEIKKINEN

"Emme koskaan myöskään tehneet animaatioitamme 'lapsille' – siis alentuvasti. Nykyään näkee usein, kuinka lastenelokuvat tarkoittavat halvalla ja miettimättä toteutettuja juttuja – kamalaa."

Warnerin animaatioita näytettiin alunperin pitkien elokuvien alkukuvina, siis kaikenikäiselle yleisölle. Niissä oli railakkaampi meininki kuin Disneyn puhtoisissa tuotannoissa.

"Disney teki Rolls Royceja ja me T-mallin Fordeja. Meillä ei ollut kaikkia

erikoisvarusteita niin kuin Disneyllä. Warnerin jälki oli pelkistetympää. Disneyllä oli varaa piirtää pilkut kaikkien 101 dalmaalaiseen. Meidän hahmoissamme oli vähemmän yksityiskohtia."

"Samasta syystä Warnerin animaatioissa oli myös vähemmän hahmoja. Siksi ne olivat henkilökohtaisempia. Dramaturgia virittyi yleensä parin hahmon välille. Kaikilla oli toisaalta sama tekninen lähtökohhta: 24 piirrosta sekunnissa", Jones määrittelee.

Nykyään suurin osa animaatioista tuotetaan televisioon ja 24 piirroksen sekuntivauhdista on usein tingitty. Jonesin ja kumppaneiden parhaina aikoina yksi animaatioryhmä sai aikaan vain 20 sekuntia valmiista elokuvaa viikossa. Jälki olikin laadukasta.

Jones lähti taiteellisille linjoille jo teini-iässä. Hän jätti perusopinnot kesken ja kirjoittautui taidekouluun.

"Nuorena löin paljon ja kävin koulussa kärsimättömäksi. Vanhempani tuomasivat, että voisin mennä taidekouluun, kun osasin piirtää vähäsen. Olin 15-vuotias ja kaikki muut olivat paljon vanhempia ja näyttivät minusta rembrandteilta. Tunsin itseni siaksi hevosten joukossa. Setäni rohkaisi minua sanomalla, että ehkä sinusta ei tule hevosta, mutta josi nopean sian sinusta kyllä saa", Jones nauraa.

Animaatiouransa hän aloitti Ub Iwerksin studiolla piirroskalvojen pesijänä ja kävi läpi alan kaikki firmat ennen kuin kotiutui Warnerille vuonna 1935. Iwerks oli myöhemmin mukana kehittämässä Mikki Hiirtä, mutta Disneyn kanssa Jonesilla ei ollut paljoa tekemistä.

"Kerran 50-luvun lopulla päädyin pariaksi kuukaudeksi Disneylle ja siihen liittyy hauska tarina. Jack Warner oli tuottanut kolmiulotteisen leffan The House of Wax, joka menestyi hyvin. Sen muuten ohjasi Alex de Toth, jolla oli vain yksi silmä. Häneltä siis puuttui kolmiulotteinen syvyysnäkö."

"Jack päätti, että vast'edes kaikki leffat tehdään kolmiulotteisina. Koska animaatiota ei oikein voinut tehdä 3D:nä, hän päätti antaa potkut koko jengille. Niinpä minä päädyin Disneylle."

"Siellä tehtiin Prinsessa Ruususta. Minusta koko paikassa ei tapahtunut yhtään mitään, koska kukaan ei uskaltanut tehdä mitään ilman Disneyn hyväksyntää. Sanoin Waltille, että ainoa kunnion homma talossa oli hänen ja lähdin kävelemään, varsinkin kun tiesin jo, että hommat Warnerilla jatkuisivat. Siellä jokainen sai vastata leffastaan itse."

Vaikka Chuck Jones vähättelee van-

hojen tekemistensä filosofista puolta, hänet tunnetaan myös animaation teoreetikona. Ensimmäisen artikkelinsa hän kirjoitti jo 1946. Sitten hän on julkaissut aiheesta kolme kirjaa. Jones on saanut toistiaan useita palkintoja, viimeksi erikois-Oscarin koko urastaan vuonna 1996.

Monet nykyisen Hollywoodin iso-kiho-ohjaajat ovat arvostaneet Jonesin animaatioita. Steven Spielberg on esimerkiksi näyttänyt varhaisissa töissään pätkiä niistä ja käyttänyt Jonesia konsulttina. Itse Jones ohjasi viime vuonna. Silloin hän teki neljä uutta lyhyriä Warnerille vanhoista klassikkohahmoista.

Huimimmilleen Chuck Jonesin tyyli kehittyi 50-luvulla, kun animaation tuotantoon jo käytettiin entistä vähemmän rahaa. Tuotannolliset rajoitukset innoittivat Jonesin kehittämään entistä pelkistetympää ja ekspressionistisemmän tyylin, jonka huikkein saavutus leffassa oopperaparodia What's Opera, Doc? vuodelta 1957.

Yleensäkin Warnerin animaatioissa musiikilla oli erittäin tärkeä osuus. Usein musiikista vastasi legendaarinen Carl Stalling.

"Yleensä musiikki tehtiin vasta ani-

moinin jälkeen, mutta se pidettiin kyllä mielessä koko prosessin ajan ideoinnista alkaen. Semmoisissa leffoissa kuin What's Opera, Doc? musiikki tehtiin ensin ja ideointi sen mukaan."

"Carl muuten oppi homman soittamalla urkuja elokuvateatterissa mykkäelokuvien säestykseksi. Mykkällä kaudella leffoihin sävellettiin aina täysi musiikki, mutta joskus nuotit eivät tulleetkaan teatteriin. Silloin Carl joutui improviisoimaan ja se oli hänelle hyvää harjoitusta animaatioon."

Taannoin meilläkin tuli elokuvateattereihin pitkä elokuva Space Jam, jossa Väiski, Repe ja muut Warnerin hahmot hilluvat koripallotähti Michael Jordanin kanssa. Se ei saa vanhan mestarin hyväksyntää.

"Eihän minun kai pitäisi moittia Warnerin leffoja, mutta eivät ne olleet meidän hahmojamme Space Jamissa. Meiltä meni sentään vuosia niiden kehittämiseen ja niistä tuli siksi todellisia. Nämä versiot eivät käyttäydy niin kuin meidän luomuksemme. Ja miksi animaatiohahmoja pitää yhdistellä elävien näyttelijöiden kanssa? Eikö se ole vain turhaa temppuilua?", jyräsi Chuck Jones Tampereella. ●

Maailman animaatiot Tampereella

Tampereen maaliskuisten lyhytelokuvajuhlien animaatioanti oli jälleen runsas. Kansainvälisessä kilpailussa nähtiin Oscarilla ja Cartoon d'Orilla kruunattu saksalaisen Tyron Montgomeryn Quest, hiekkanuken ja nainen vaellus läpi erilaisten teknomaailmojen. Tyylikäs elokuva, mutta mielestäni yliarvostettu. Sen ansiot ovat näytävyydessä eivätkä sisällössä. Sveitsiläinen Georges Schwizgebel teki sarjakuvan esi-isän Rudolf Töpferin innostaman minuutin kuvakavalkadin Zig Zag. Se on komea, mutta enemmän Schwizgebeliä kuin Töpferiä.

Ruotsalaisen Johan Hagelbäckin Renmärkning i Jukkasjärvi taas on mustaakin huumoria mustempi hammaslääkärin kuvaus. Sen roisuus ei sovi hammaslääkärin ammattilaisille, muut nauttivat siitä. Venäläinen Aleksander Petrov te-

kei elokuvansa erikoisella työllään näköisellä maalaustekniikalla. Hänen uusi animaationsa Rusalka (Merenneito) oli samaa sarjaa, kauris sadunomainen tarina.

Kansainvälisen kilpailun pääpalkinnon voitti Britanniassa työskentelevä suomalainen Marjut Rimmerin animaatiollaan Many Happy Return (Onnea merkkipäivän johdosta). Se on viiltävä kuvaus aikuisenakin yhä piinaavista lapsuuden muistoista, teknisesti hieno nukkeanimaatio. Animaatiosarjan palkinnon sai ansaitusti Michaela Pavlatova Tsekien tasavalta elokuvastaan Repete.

Kotimaisessa kilpailussa oli useita animaatiota, niistä suuri osa oli Turun taiteen ja viestinnän oppilaitoksen animaatiolinjan opiskelijoiden tekemiä. Pisin oli Mauri Kunnaksen Joulupukki ja noitarumpu, Budapestin Interpanno-

nian studioilla tehty selluloidianimaatio.

Peik Bäckströmin ja Tom Paxalin puolen tunnin Den brinnande baten taas on kahdessaakin mielessä harvinaisen elokuva. Se on aikuisten animaatiotähti pikkukaupungin elämästä ja kunnallispolitiikasta ruotsin kielellä. Lauri Pitkäsen ja Tarja Väätsän Nasu oli minuutin mittainen Riitta Uusitalon sarjakuvasta tehty animaatio. Se onnistui siirtämään hyvin Uusitalon grafiikan elokuvaan.

Animaation erikoisnäytöksiä olivat Quayn brittiveljesten maailman huipua oleva tuotanto, Chuck Jonesin Väiskien esittely, Argentiinan animaation historiallinen kooste, uudet tietokoneanimaatiot sekä japanilaisten nukkeanimaattorien Tadanari Okamoton sekä Kihachiro Kawamoton näytös.

Heikki Jokinen